

Mali korak – Centar za kulturu mira i nenasilja

Centar za mir, nenasilje i ljudska prava – Osijek

Peer Mediation and Peer Education Program in School

Name of organisation:

A Small Step –Centre for culture of peace and non-violence (Mali Korak- Centar za kulturu mira i nenasilja)

PROGRAM EDUKACIJE ZA MEDIJACIJU U ŠKOLI

ANALIZA PROBLEMA I SVRHA PROGRAMA (PROJECT JUSTIFICATION)

Napredak tehnologije, zahtjevi tržišta, izazovi demokratizacije i globalizacije, a posebno naša specifična poslijeratna situacija u Hrvatskoj te skorašnji ulazak u EU stavljaju pred nas (kao zajednicu i pojedince) velike i stalno nove zahtjeve za koje je potrebna inventivnost i kompetentnost te stoga i usvajanje novih socijalnih vještina i kompetencija u cijeloživotnom učenju. Situacija u školama reflektira opće društvene probleme, posebno sve veće roditeljsko zanemarivanje djece zbog tempa života i brzine ulaska u zakonitosti liberalno tržišne ekonomije s beskompromisnom kompeticijom.

Agresivnost i nasilništvo među djecom sve je više izraženo i traže se novi programi prevencije. No potrebna je ne samo prevencija nego promjena modela socijalizacije koji se ovim programom postiže.

Prema našem dosadašnjem iskustvu rada s djecom i mladima u školi i zajednici, te spoznaje iz prakse, govore nam da je uz učenje i afirmaciju pozitivnih životnih strategija, vještina i vrijednosti u školi važno senzibilizirati učenike, nastavnike i roditelje da u problemskoj situaciji reagiraju pomoću suradničke a ne suparničke logike. Vještine komunikacije, dijaloga, dogovaranja, timskog rada te pregovaranja, alternativnog rješavanja sporova, upravljanja sukobima, zajedničkog rješavanja problemskih situacija, prezentacije, a onda i medijacije - čine glavna umijeća kojima se postiže uspješniji razvoj i život u zajednici. Pomoću tih umijeća danas se grade i novi međunarodni odnosi, na tim umijećima počiva politika i ekonomija europskih integracija.

CILJEVI

Opći cilj programa je stvaranje novog odgojnog i socijalizacijskog ozračja u školi, nove kvalitete odnosa i komunikacije među svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa, posebno među samom djecom osnovno-školskog i srednjoškolskog uzrasta, i to učenjem kulture dijaloga i razvojem vještine mirnog rješavanja sukoba putem medijacije.

Dugoročni ciljevi:

- razvijanje pozitivnih životnih strategija, samopouzdanja i kompetentnosti koja pridonosi osjećaju ljudske vrijednosti i uspješnosti u suočavanju s problemima
- razvijanje osjećaja osobne odgovornosti uz poštovanje osobe drugoga, te preuzimanje trajnijeg odgovornog ponašanja prema zajednici

Specifični (kratkoročni) ciljevi:

- osposobljavanje mladih u školi da pomažu svojim vršnjacima da sami rješavaju svoje probleme
- rješavanje sporova i sukoba među djecom u školi bez kaznenih mjera i zastrašivanja
- osnivanjem Klubova medijatora (kao trajnijih održivih struktura za rješavanje sukoba medijacijom)
- razvijanje uzajamnog povjerenja i suradnje među mladima, odraslima i mladima, roditeljima i školom.

CILJNE SKUPINE I KORISNICI

Glavne ciljne skupine su:

- prosvjetni djelatnici sa škola koje su voljne poduprijeti vršnjačku medijaciju, a u edukaciji za trenere vršnjačke medijacije bi trebali biti prije svega oni učitelji i profesori koji su već prošli osnovne edukacije komunikacijskih vještina i mirnog rješavanja sukoba;
- pedagozi, psiholozi i ravnatelji škola (koje bi započele pilot-provedbu programa vršnjačke medijacije) - njih valja senzibilizirati, oni ne moraju proći sve module izobrazbe edukatora
- učenici/učenice (od 3. do 6 razreda osnovne škole, te od 1. do 3. razreda srednje) - među kojima se izabiru nakon jednogodišnjeg rada oni koji postaju medijatori.

Ukupni broj prosvjetnih djelatnika koji bi prošao temeljitu edukaciju je 160, u jednoj godini (putem lokalnih seminara). Planiran je i jedan regionalni seminar gdje bi se našli ravnatelji, pedagozi i psiholozi na senzibilizacijskoj edukaciji, a istodobno i oni nastavnici koji bi radili s grupama/grupom učenika - u smislu follow-up seminara. Time bi se brojka povećala na 184 (160 + 24 ravn/ ped) Ali paralelno se radi s još već educiranih nastavnika.

Korisnici ovog programa su učenici, nastavnici i roditelji iz onih škola koje počinju raditi vršnjačku medijaciju. Planira se oformiti od 8 do 16 grupa učenika na 4 - 8 škola.

Broj i struktura direktnih korisnika:

Ukoliko će se program edukacije provoditi na 4 škole, 4 školska kolektiva - bit će na informativnim radionicama o medijaciji. Očekujemo min 60 max 80 nastavnika, sudionika informativnih radionica o medijaciji.

Min 160 (40 po školi) max 240 (60 po školi) učenika III – VI razreda osnovne škole, sudionika edukacije o nenasilnoj komunikaciji i ophođenju sa sukobom

Min 120 max 200 roditelja, sudionika informativnih radionica u četiri škole

Min 40 max 50 učenika, sudionika edukacije za medijatore

Min 8 max 16 sudionika, nastavnika sudionika edukacije o medijaciji (zajedno u skupini s djecom)

Min 40 max 50 nastavnika sudionika naprednog treninga iz medijacije

Planirani broj indirektnih korisnika je ovisno o veličini škola cca 2000.

OSNOVNI SADRŽAJI/TEME PROGRAMA (PO MODULIMA):

1. Metodologija grupnog rada
2. Učenje komunikacijskih vještina
3. Analiza sukoba i umijeće njihova rješavanja
4. Medijacija
5. Vršnjačka medijacija (i koraci za njenu provedbu u školi – Klubovi mladih medijatora)

Ovdje je detaljna razrada tema, no ovisno o produžetku projekta na više godina, isti bi nastavnici dobili dodatnu edukaciju (u dubinu i širinu) te mogli biti osposobljeni da i sami budu edukatori edukatora u mogućim daljnjim ciklusima ovoga programa kroz tzv. proces multiplikacije.

Metodologija grupnog rada

- smisao i ciljevi učenja
- ključne kompetencije cijeloživotnog učenja
- poznavanje grupne dinamike i grupnog procesa, načela i metoda grupnoga rada (pravila za rad u grupi)
- radionica kao metoda interaktivnog, iskustvenog, socijalnog učenja
- različiti oblici grupnih struktura i načini njihova korištenja („pčelinjak“, „piramida“, „ribice u akvariju“, „križane grupe“, ...)
- posebna umijeća vođenja radionica (priprema, jasna formulacija uputa, umijeće vođenja refleksije o doživljenome, umijeće primanja i davanja povratne informacije itd.)
- osnovni elementi i struktura/scenarij jedne radionice

Učenje komunikacijskih vještina

- verbalna komunikacija (Ja- i Ti poruke; opis i prosudba)
- neverbalna komunikacija (govor tijela)
- granice/kontakt
- koje potrebe zadovoljavamo u komunikaciji
- svjesnost o tome što se zbiva u komunikaciji
- energetska razina i razmjena energije u komunikaciji (što nam daje, a što oduzima snagu), pozitivni pristup sebi i drugima
- uloga očekivanja i imaginacije u komunikaciji
- karakteristike loše komunikacije (iskustveno, kroz dijalog)
- karakteristike dobre komunikacije (iskustveno: aktivno slušanje)
- kodiranje i dekodiranje poruka
- agresivnost-pasivnost-asertivnost; asertivnost i empatija
- umijeće parafraziranja i preoblikovanja poruka
- umijeće postavljanja otvorenih nasuprot zatvorenih pitanja
- kako reagirati u posebno delikatnim komunikacijskim situacijama (napad, uvreda, okrivljavanje, prijetnja)

Analiza sukoba i umijeće njihova rješavanja

a) Analiza sukoba

- promatranje sukoba („izvana“ i „iznutra“)
- distinkcija između spora i sukoba; definicija sukoba u društvenim znanostima i politici
- vrste sukoba i vježbe prepoznavanja različitih vrsta sukoba (sukob interesa, sukob odnosa i sukob vrijednosti)

Analiza sukoba: razlikovanje pozicija, interesa i potreba

- demonstracija dobitničkog i gubitničkog rješavanja sukoba: vježbe na konkretnim primjerima sukoba iz škole (interpersonalni, unutargrupni i međugrupni)
- različite strategije i stilovi ponašanja u sukobu
- upravljanje sukobom: metoda obostrane dobiti
- b) Dinamika sukoba
 - Eskalacija sukoba („izlaz u slučaju nužde“)
 - Pozicioniranje i decentriranje (što je točka preokreta u sukobu)
 - Proces deeskalacije: 6 koraka uspješnog rješavanja sukoba
 - Mapiranje i adresiranje „skrivenog sukoba“
 - Različiti načini rješavanja sukoba: komunikacija, nagodba, medijacija, arbitraž, sudski postupak, promjena zakona
 - Sukobi i povreda ljudskih prava

Medijacija

- Vještine pregovaranja: vježbe na nekoliko konkretnih situacija
- Načela pregovaranja i osnovni koraci
- Što je medijacija (razlikovanje pojmova „alternativno rješavanje sporova“, „nagodba, „mirenje“)
- Tko može biti medijator
- Pravila za medijatore i pravila za strane u sukobu
- Analiza tijeka komunikacije među sukobljenim stranama tijekom medijacije
- Vježbanje uvodne I. faze medijacije: od dobrodošlice do stvaranja povjerenje među sukobljenim stranama.
- Vježbanje II. faze medijacije: svaka strana priča što se dogodilo i kako se osjeća, uzajamno slušanje i parafraziranje, definiranje problema.
- Vježbanje I. i II. faze medijacije kroz igre uloga (svatko prolazi kroz ulogu svake od sukobljenih strana i ulogu medijatora).
- Vježbanje III. i IV. faze medijacije: od predlaganja različitih opcija za rješenje problema/sukoba do odabiranja onog koje je prihvatljivo objema stranama, dogovaranje rokova, nositelja i načina izvršenja.
- Ponavljanje III. i IV. faze medijacije na novim scenarijima
- Analiza procedure:koja je glavna faza medijacije
- Kada medijacija nije moguća, a kada je nužna
- Kada prekidamo medijaciju
- Potpisivanje sporazuma

Vršnjačka medijacija i koraci za njenu provedbu u školi

(vidi poseban program provedbe vršnjačke medijacije s Klubovima medijacije)

- Senzibilizacijska radionica za cijelo nastavničko vijeće - priprema što biste izabrali pokazati
- Izrada hodograma za svoju školu (za provedbu programa s učenicima)
- Informiranje učenika - koju metodu biste izabrali
- Uključivanje roditelja – (4 dvosatne radionice za roditelje djece medijatora)
- Analiza testova za izbor učenika za pilot projekt
- Procjena kvalitete i korisnosti usvojenih vještina za rad u školi
- Procjena vlastite kompetentnosti za vođenje treninga i cijelog pilot-projekta na školi
- Vođenje Kluba medijatora i održivost

- Neformalna medijacija / rješavanje sukoba u svakodnevnoj školskoj praksi – djeca neformalni medijatori, nastavnici neformalni medijatori – (nastavnik kao model)
- Školska medijacija

Predlažemo uz ova još tri područja socijalnih vještina koja imaju podjednako socijalizacijsku, preventivnu i/ili interventnu i edukacijsku dimenziju: vještine suradnje i timskog rada, vještine projektnog planiranja i vještine davanja povratne informacije. Ovdje su osnovni sadržaji PROGRAMA u 5 dijelova koji će biti uključeni primarno u model edukacije edukatora (T4T) „Medijacija u školi“, a potom u prilagođenoj formi i u program učenja/projekta vršnjačke medijacije.

PLAN EDUKACIJE EDUKATORA

Prijedlog je da se radi pilot projekt koji bi u šk.godini 2007/08. započeo s edukacijom edukatora kroz četiri 2– dnevna seminar, odnosno izobrazbom učitelja/ca i stručnih suradnika (pedagoga, psihologa) tj. 3-4 polaznika/ce sa svake škole, s ukupno 24 pozvane škole (uz izbor od 8 škola za peti rezidencijalni seminar). Predlažemo da se u izobrazbu osim osnovnih uključe i srednje škole.

Za održavanje svih tih seminara potreban je ekspertni trenerski i supervizorski tim od 9-10 ljudi (za svaki seminar od 2 dana predviđamo ukupno 3 trenera koji bi mogli raditi u 2-3 paralelne manje grupe). Nakon što bi se javili dragovoljno nastavnici i škole koje bi započele s radom na vještinama komunikacije i medijacije, potrebno je stručno pratiti taj rad i zato su neophodni supervizori koji bi ujedno pomogli i ponekad preuzeli/demonstrirali rad s grupom.

Supervizija

Provodit ćemo grupnu superviziju. Kombinirat ćemo analizu problemskih situacija i problem-slučajeva, davanje «feedbacka» i grupne podrške, s elementima dodatne edukacije.

Potrebno je strukturirati supervizijske sastanke u tri dijela:

1. osigurati vrijeme za «debriefing» i emocionalnu podršku voditeljicama/nastavnicima
2. osigurati vrijeme za analizu problem situacija i problem slučajeva te «feedback»
3. osigurati vrijeme za nove čestice teorijskih znanja i razmjenu iskustava

Plan vršnjačke medijacije je također razrađen po fazama i priložen u prvoj verziji programa. Ovdje samo napominjemo da se krajem listopada 2008. moraju već osnovati Klubovi medijatora na školama koje provode pilot-projekt. O tome zato dajemo detaljniji opis.

Uspostavljanje i rad klubova medijatora

Nakon održane edukacije za nastavnike i učenike pristupit će se uspostavljanju klubova medijatora. Klubovi će bit otvoreni u prostoru škola. Medijaciju će provoditi učenici koji su na edukacije pokazali kao najbolji u primjeni naučene vještine. Ostali će voditi evidenciju, arhivirati potpisane sporazume, prikupljati slučajeve, praviti rasporede održavanja medijacije, brinuti o pripremi prostora za medijaciju i osigurati neometan rad medijatora i strana u sukobu. U klubovima će se po redovnoj satnici slobodne aktivnosti sastajati učenici medijatori i nastavnici medijatori i održati supervizijski sastanak ili neku vježbu za kojom se ukaže potreba.

U klubu će se pripremati i prezentacije, susreti i druženja.

Prijedlog održavanja seminara za nastavnike edukatore je:

Prva dva tijekom zimskih praznika 2008., a druga dva (kao i rezidencijalni) krajem lipnja ili u srpnju 2008.

Početak rada s učenicima je od veljače do kraja svibnja 2008 i ponovo od rujna do prosinca 2008. Supervizije bi trebale biti u oba dijela, prije i nakon što se počne s vršnjačkom medijacijom (po dvije supervizije za svakog nastavnika - grupu).

Prijedlog ekspertnih trenera/trenerica i supervizorica iz „Malog koraka- Centra za kulturu mira i nenasilja“:

mr.sc. Dijana Dijanić, prof. - Poljoprivredna škola Zagreb

Karmen Ratković, prof. - „Mali korak“

Duška Pribičević-Gelb, prof.- Policijska akademija Zagreb

mr.sc.Maja Uzelac, prof. - „Mali korak“

Ksenija Matuš, savjetnica - Gimnazija Bjelovar

dr.sc. Branka Sladović - Studij socijalnog rada Pravnog fakulteta u Zagrebu

Prijedlog ekspertnih trenera/ica osječkog Centra za mir:

Zehra Delić, učitelj mentor - OŠ Mladost, Osijek

Amalija Krstanović, školski pedagog, OŠ Jagoda Truhelka, Osijek

mr.sc. Katarina Kruhonja, Centar za mir - Osijek

Jasminka Nikolandić, učitelj mentor, OŠ Vijenac, Osijek

Nikoleta Poljak, magistra andragogije, Centar za mir - Osijek

Janja Lučić, učiteljica - mentor, OŠ Mladost, Osijek

Sonja Stanić, Centar za mir - Osijek

U privitku je prijedlog financijskog plana.

PROGRAM ŠKOLSKE I VRŠNJAČKE MEDIJACIJE (vidi priručnik za nastavnike "Za Svemire")

UVOD

Svrha programa: razvijanje kulture mira, dijaloga, nenasilja i miroljubivog rješavanja sukoba, te osposobljavanje mladih za socijalne kompetencije koje razvijaju samopouzdanje, odgovornost i povjerenje u sebe i druge. Ovaj program stvara civilnu kulturu i prijateljsko suradničko raspoloženje u školi i lokalnoj zajednici.

S poučavanjem djece novim modelima ophođenja sa sukobom važno je početi što ranije iz nekoliko razloga: 1. djelujemo preventivno (najviša razina nasilja je u V i VI razredima); 2. dosadašnja praksa pokazuje da je usvajanje vještine mirnog rješavanja sukoba lakše kod mlađe djece jer su još u fazi učenja i prilagođavanja na različite načine ophođenja sa sukobom, ali i na načine reagiranja na nasilje u sredini; 3. mlađi uzrast više godina će boraviti u školi što im daje priliku za utvrđivanje takvog ponašanja (nenasilnog), a time i ostvarenje većeg utjecaja na svoju školsku sredinu.

Ciljevi programa:

- senzibilizacija učenika, učitelja, roditelja za drukčije shvaćanje sukoba i drugih problemskih situacija na svim razinama odnosa među sudionicima školskog života (učenik-učenik, učenik-učitelj, učitelj-roditelj, učitelj-učitelj)
- usvajanje modela kreativnog, horizontalnog rješavanja sukoba u kojem arbitražu zamjenjuje suradnja strana u sukobu na postizanju dogovora prema obrascu «svi smo dobitnici».
- razumijevanje procesa pregovaranja i usvajanje pregovaračkih vještina
- razumijevanje procesa medijacije kao vrlo strukturiranog postupka u kojem se sudionicima u sukobu daje sloboda (šansa, pravo) da sami nešto poduzmu za rješavanje svoje situacije, a ne da čekaju presudu odraslih ili autoriteta.
- osposobljavanje učenika pomagača/posrednika (medijatora) koji mogu bolje razumjeti svoje vršnjake od odraslih i mogu ih bolje ohrabriti i osposobiti za vlastito rješavanje problema
- osnivanje Kluba medijatora za mirno rješavanje sukoba u školi.

Osnovni koraci za provedbu programa

I. faza programa

4. Informativna radionica za učiteljsko vijeće.
5. Radionice za razrednike (III. - V.) razreda s dogovorom o uključivanju u provedbu programa.
6. Imenovanje koordinatora programa.
7. Seminar za zainteresirane učitelje/psihologe/pedagoge (2-4 sa svake izabrane škole) koji će provoditi program medijacije.
8. Radionice s cijelom generacijom učenika i njihovih razrednika iz koje će se testiranjem odabrati djeca koja se mogu uključiti u program vršnjačke medijacije
9. Testiranje svih učenika uključenih razreda.
10. Informiranje roditelja uključenih razreda.
11. Suglasnost učenika i roditelja o sudjelovanju u programu.

II. faza

1. Provođenje radionica za učenike-posrednike (medijatore).

2. Radionice s roditeljima učenika uključenih u program. (komunikacija u obitelji, osobne potrebe roditelja i djece, sukobi u obitelji, odgovornost za odnos, suradnja i podrška među članovima obitelji)
3. Demonstracija medijacije u razredima (na satu razredne zajednice).

III. faza

1. Osnivanje Kluba posrednika (medijatora) od učenika/ca (i učitelja) koji su se osposobili za posrednike i **sami odlučili** primijeniti usvojene vještine posrednika (medijatora).
2. Ovisno o osobnim preferencijama članova/ica Kluba, jedni vode evidenciju o sukobima na školi, drugi dramatiziraju sukob i time pokazuju proces medijacije, a treći aktivno vode proces medijacije među sukobljenim stranama.
3. Učitelji/ce voditelji programa mogu biti medijatori u sukobima među kolegama ili na relaciji učitelj-roditelj.

IV. faza

1. Supervizija nastavnica voditeljica kluba/programa
2. Razmjena iskustva među školama koje su osnovale Klub medijatora.
3. Dugoročno planiranje rada Kluba medijatora i edukacije novih generacija djece i nastavnika.
4. Dvogodišnja interna evaluacija programa uz osvrt na način nošenja sa sukobom na ostalim razinama u školi te prijedlogom razvoja, odn. proširenja vršnjačke medijacije u smjeru školske medijacije (medijatori nastavnici i/ili stručne službe koji posreduju u sukobima između odraslih – unutar kolektiva i između članova kolektiva i roditelja) i/ili uvođenja nekih drugih metoda koje bi pozitivno utjecale na način rješavanja sukoba i problema u cijeloj školi.

Osnovne teme radionica

1. Izgradnja međusobnog povjerenja i prihvaćanja, unutargrupne povezanosti i razvijanje pozitivnog načina mišljenja o sebi i drugima.
2. Razvijanje svijesti o nasilju kod sebe i u svom okruženju; razvijanje osjećaja uzajamne odgovornosti.
3. Komunikacija: umijeće slušanja i jasnog izražavanja potreba i osjećaja. Rad na samopouzdanju i samopoštovanju.
4. Razumijevanje sukoba kao problema kojeg treba riješiti.
5. Osvijestiti vlastite reakcije u situacijama nasilja i stilove ponašanja u sukobu.
6. Analiza sukoba: razlikovanje pozicija, interesa i potreba.
7. Upravljanje sukobom: iskustvo pozicioniranja i decentriranja; vježbe zajedničkog rješavanja problema – suradnička/partnerska logika nasuprot suparničkoj logici, odnosno metoda obostrane dobiti nasuprot ponašanju «pobjednik-poraženi».
8. Promatranje situacije sukoba u kojoj je potrebna pomoć treće neutralne strane.
9. Vježbanje uvodne I. faze medijacije: od dobrodošlice do stvaranja povjerenje među sukobljenim stranama.
10. Vježbanje II. faze medijacije: svaka strana priča što se dogodilo i kako se osjeća, uzajamno slušanje i parafraziranje, definiranje problema.
11. Vježbanje I. i II. faze medijacije kroz igre uloga (svatko prolazi kroz ulogu svake od sukobljenih strana i ulogu medijatora).
12. Vježbanje III. i IV. faze medijacije: od predlaganja različitih opcija za rješenje problema do odabiranja onog koje je prihvatljivo objema stranama, dogovaranje rokova, nositelja i načina izvršenja.
13. Ponavljanje III. i IV. faze medijacije na novim scenarijima.

14. Priprema za provođenje stvarne medijacije među vršnjacima: promatranje i praćenje sukoba u školi, informiranje o medijatorskim timovima, demonstracija procesa medijacije po razredima, te donošenje osobne odluke o pristupanju Klubu medijatora.

Metoda rada: radionica – iskustveno, interaktivno, participativno učenje.

Pretpostavke za uspješnu provedbu programa:

- program mora podržati ne samo uprava (ravnatelj škole) nego i cijela školska zajednica, štoviše prosvjetna javnost i MZOŠ
- vrlo visok stupanj osposobljenosti voditelja/ica (od teorijskih znanja do praktične vještine vođenja procesa medijacije, vještinu logistike oko pripreme svih koraka za provedbu i praćenje programa: priprema cijele škole, provođenje izbora učenika, vođenje treninga, praćenje demonstracije ili stvarnih slučajeva posredovanja u školi)
- sustavno i intenzivno vježbanje kako bi se učenici posve konkretno pripremili za ulogu medijatora
- da cijela škola prihvati pristup nenasilnog rješavanja sukoba
- da se svi slažu da se učeničkom posredovanju treba dati priliku
- da se osigura prostor u školi gdje će Klub medijatora moći u miru voditi proces posredovanja/mirenja (medijacije) među učenicima.
- rad Kluba medijatora organizira se u školi kao slobodna aktivnost ili izborna nastava i time osigurava trajna posvećenost barem jedne osobe (voditelja/ice kluba) kontinuiranoj edukaciji medijatora/ica, funkcioniranju kluba, dodatnoj edukaciji osoblja, edukaciji novog osoblja i novih generacija djece medijatora te razmjeni iskustava s ostalim školama.